

Motion till riksdagen 2011/12:N417

av **Jan Lindholm (MP)**

Uranprospektering

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om rätten för en kommun att utan nationell hänsyn besluta om förbud mot prospektering för uranbrytning.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige bör verka för att EU:s rätt till svenska naturtillgångar avvecklas.

Bakgrund

Brundtlandkommissionen definierade 1987 ”hållbar utveckling” som ”att utvecklingen tillgodoser dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillgodose sina behov”. Kommissionens rapport var underlag till FN:s konferens om miljö och utveckling i Rio 1992. I Rio uttalades bl.a. att en strävan efter en hållbar utveckling bör genomsyra relevanta statliga politikområden. Den svenska regeringen har drivit detta på EU-nivå både genom den s.k. Cardiffprocessen och vid EU-toppmötet i Göteborg.

De senaste åren har resursknappheten blivit påtaglig. Matpriserna har globalt gått upp liksom priset på de flesta ändliga råvaror. Den globala ekonomiska krisen vi upplevde hösten 2008 innebar inte någon förändring av denna utveckling utan var egentligen bara en kort paus i en annars mycket tydlig trend. Inte ens de djupa ekonomiska problem som under de senaste sex månaderna i år (2011) har blivit mer allmänt kända tycks kunna mer än marginellt ändra på den takt med vilken ändliga råvaror bryts från jordskorpan.

Den senaste krisen, och inte minst dess tveksamma återhämtning, ställer många viktiga och svåra frågor på sin spets. Hur kan en hållbar utveckling se ut? Det blir allt vanligare att ledande debattörer går så långt att de till och med ifrågasätter tillväxt som ett möjligt övergripande mål för samhället. Därför kan man mycket väl fråga sig om krisen är ett tecken på mer än oansvarig och

Fel! Okänt namn på

giring kapitalförvaltning? Räcker intelligenta lösningar för att möta exempelvis råvarubristen? Och i vilken utsträckning innebär dagens höga efterfrågetryck inskränkningar för framtidens generationer?

Egentligen är det inte så att mineralerna ”tar slut”, utan det är de mest lättutvunna fyndigheterna som sinar. I takt med att allt mer svårbrutna fyndigheter med allt lägre mineralhalter måste tas i bruk så stiger priset liksom energinsatsen som krävs för att ta fram mineralen. De snabbt växande materialflöden som därmed krävs leder sekundärt även till att miljöbelastningen ökar såväl i brytning som i transporter, bearbetning och avfallshantering.

I motiveringen för utskottets avslag i betänkande 2010/11:NU14 använder man just de låga halterna av uran i svensk berggrund som ett argument för att problemet inte skulle vara aktuellt. Men samma faktaunderlag kan användas för att försvara den omvända slutsatsen, nämligen att när det väl blir intressant att bryta våra fattiga fyndigheter så handlar det om stora ingrepp och därmed stora miljökonsekvenser.

Ett grundläggande problem vid mineralbrytning är nämligen de enorma mängderna material som frigörs som biprodukt till det material man väljer att vidareförädla och som riskerar att komma i kontakt med omgivningen, särskilt genom försurande och metallhaltigt processvatten och lakvatten från deponier. Det liv som finns på jorden har anpassat sig till de koncentrationer av ämnen som finns i biosfären. Om koncentrationerna av mineraler ändras så förändras även villkoren för livet i biosfären.

Gruvavfall kan ge problem med spridning av försurande ämnen, tungmetaller m.m. Även om stora förbättringar gjorts innebär produktionen av stora mängder gruvavfall ett stort åtagande att under överskådlig framtid säkerställa att avfallet hålls avskilt från omgivningen genom t.ex. underhåll av dammar. Under de senaste åren har ett antal dammbrott inträffat, exempelvis 2010 vid aluminiumtillverkning i Ungern, med mycket svåra konsekvenser.

Miljöproblemen från sulfidmalmsgruvor är av särskilt intresse för oss i Sverige eftersom en stor del av vår gruvproduktion utgörs av den typen av fyndigheter. Årligen genereras ca 25 miljoner ton gråbergsavfall och 20 miljoner ton anrikningssand från sulfidmalmsgruvor. En följd av detta är bl.a. att Dalälven utgör den enskilt största tungmetallkällan för Östersjön.

Lakvatten från avfallsdeponier bildas under mycket långa tidsperioder. Problemen med att på lång sikt hålla kretsloppen slutna och förhindra läckage ökar med mängden materia som hanteras. Brytningen av mer låghaltiga malmer ökar således de problem som måste hanteras. Resultaten från Mistras forskningsprogram MiMi – Åtgärder mot miljöproblem från gruvavfall visar att problemen är långtifrån lösta. Ett annat grundläggande problem är energianvändningen. Bearbetning och anrikning av malm är en mycket energikrävande verksamhet.

Det hållbara samhället måste visa solidaritet med kommande generationer också genom att avstå från att förstöra den biologiska produktionsförmågan. Det är inte enbart brist på ändliga råvaror vi lämnar efter oss. Kontaminerade odlingsjordar och förorenade vattendrag är inte en bra grund att bygga framtida välfärd på.

Den värsta formen av förorening som kan ske är den förorening som brytning av uran innebär. Enligt svensk lag har kommunerna rätt att säga nej till uranbrytning. Detta är förmodligen ännu inte prövat mot det åtagande Sverige har som medlemsland i EU att i ett krisläge ställa våra naturtillgångar till hela unionens förfogande. Detta att Sverige ytterst inte själv förfogar över beslutsrätten ser jag som ett stort problem.

Vid de provborrningar som numera sker på allt fler platser runt om i den svenska idyllen bildas processvattenvolymer av inte obetydlig storlek. Kvaliteten på omhändertagandet av de mineralmängder som följer med upp i samband med dessa provborrningar är inte alltid den bästa. Riskfritt är det inte för miljön.

Åtgärdsförslag

Att ta beslut om att inte ge tillstånd till brytning i en kommun är ett svårt beslut. Så som lagen ser ut idag innebär det oftast att säga nej till ett antal arbetstillfällen. Om kommunerna i stället fick möjlighet att säga nej redan vid provborringstillfället skulle beslutet lättare kunna fokusera kring det omedelbara. Oavsett om det blir några framtida eventuella arbetstillfällen eller ej så blir det garanterat miljökonsekvenser av en provborring. Ganska säkert skulle miljöargumenten ha lättare att vinna gehör med en ordning där de inte ställs mot en redan konstaterad mineralfyndighet och dess ekonomiska potential. Det är lokalsamhället och den lokala miljön som står på spel när mineralfyndigheter exploateras. Det vore därför rimligt att kommunerna redan vid provborring fick möjlighet att säga nej och stoppa försök att kartlägga vad som finns under kommunens yta. Riksdagen bör, om riksdagen inte väljer att i stället bifalla motion 2011/12:N259, ge regeringen till känna som sin mening vad som ovan anförts i motionen om rätten för en kommun att utan nationell hänsyn besluta om förbud för prospektering för uranbrytning, vilket som alternativ alltså föreslås i denna motion.

Ett ytterligare argument för en sådan ordning är att näringslivsintressen innebär att stora ekonomiska resurser avsätts för att påverka och manipulera både politiker och berörd befolkning. Erfarenheten visar att de resurser som avsätts för sådant ökar kraftigt när en fyndighet väl har bedömts brytvärd. Det innebär att avgörandet därmed tenderar att tas allt mer utifrån näringslivsintressen än utifrån långsiktiga biologiska och miljömässiga intressen.

När det gäller frågan om det nationella självbestämmandet över mineraler i länders berggrund så hänvisar utskottet i sin argumentation till EU-kommissionens strategidokument om tydliga mål för att säkra och förbättra tillgången på råvaror (KOM(2011)25). Dokumentets innehåll snarare förstärker bilden av att nationella beslut saknar giltighet än det motsatta. Fokus ligger helt på att främja exploatering och ingen hänsyn till lokala opinioner, miljöargument eller kulturella hänsyn tycks vara av värde. Det faktum att regeringen uttryckte sitt gillande till rådets beslut i mars 2011 ökar ytterligare oron hos dem som ser farorna med framtida uranbrytning i Sverige.

Fel! Okänt namn på

Riksdagen bör mot bakgrund av det anförda ge regeringen till känna som sin mening att det är ytterst angeläget att säkerställa att beslut om exploatering av uran i svensk berggrund inte under några omständigheter kan överlåtas till EU. Den rätt till råvaror i Sverige som EU:s råvarudirektiv redan ger EU måste vidare avvecklas.

Stockholm den 5 oktober 2011

Jan Lindholm (MP)